

Tammela Lunkaan Vanhakylänpelto

Peltoalueen tarkastus ja prospektointi 15.10 ja 21.10.2015

Hanna-Maria Pellinen

Kyläkirjahanke "Yks raitti, kaks kyllää"

Tiivistelmä

Tarkastus ja prospektointi: Tammela, Lunkaan Vanhakylänpelto

Tekijä: FM Hanna-Maria Pellinen

Tammelan Lunkaan Vanhakylänpelto on perimätiedossa yhdistetty kylän aikaisempaan, autioituneeseen paikkaan. Maakirjakartan perusteella kylänpaikan siirto olisi tapahtunut ennen 1600-luvun puoliväliä. Inventoinnissa Vanhakylänpellolta löydettiin tyypillisen uuden ajan löytöaineiston lisäksi muun muassa mahdollista harmaasavikeramiikkaa, vaaleanruskeaa ohutseinäistä hiekkasekoitteista keramiikkaa, palanutta savea sekä kvartsi-iskoksia. Lisäksi alueelta on 1950-luvulla löytynyt kiviesine, joka on todennäköisesti ns. eteläsuomalainen tasataltta. Löydöt viittaavat historiallisen ajan asuinpaikkaan sekä mahdolliseen kivikautiseen asuinpaikkaan, jotka todennäköisesti ovat kynnössä pitkälti tuhoutuneet.

Kenttätöaika: 15. ja 21.10.2015

Tutkimuskustannukset: Jalmari Finnen Säätiö

Tarkastusraportti: Museoviraston arkisto

Sisällys

Arkisto- ja rekisteritiedot.....	2
Johdanto	2
Vanhakylänpelto lähteissä ja tarinoissa	2
Vanhakylänpelto nykyään	5
Menetelmät ja havainnot.....	5
Esinelöytöjen kuvaus	6
Yhteenveto	7
Lähteet ja kirjallisuus.....	8
Liite 1. Löytökuvia.....	9
Liite 2. Luettelo digitaalikuvista.....	14

Arkisto- ja rekisteritiedot

Johdanto

Lunkaan Vanhakylänpellon inventointi ja prospektointi oli osa Jalmari Finnen Säätiön rahoittamaa Tammelan Hykkilän ja Lunkaan kylien arkeologista tutkimusta. Vuonna 2015 hankkeen puitteissa tehtiin koekaivauksia Hykkilän ja Lunkaan historiallisilla kylätonteilla sekä inventointeja ja tarkastuksia valituilla kohteilla. Apurahan suuruus näissä tutkimuksissa oli yhteensä 4000 euroa. Vanhakylänpelto valikoitui tarkastuskohteeksi nimensä, siihen liittyvän perimätiedon sekä Mäkilän talosta tavatun, mutta Vanhakylästä aikanaan löydetyn kivikautisen irtolöydön perusteella. Inventoinnista ja prospektoinnista vastasi allekirjoittanut. Kenttätyöhön kuuluivat pintapoiminta ja koekuopitus, jotka tehtiin 15. ja 21. lokakuuta, pellon syyskynnön jälkeen.

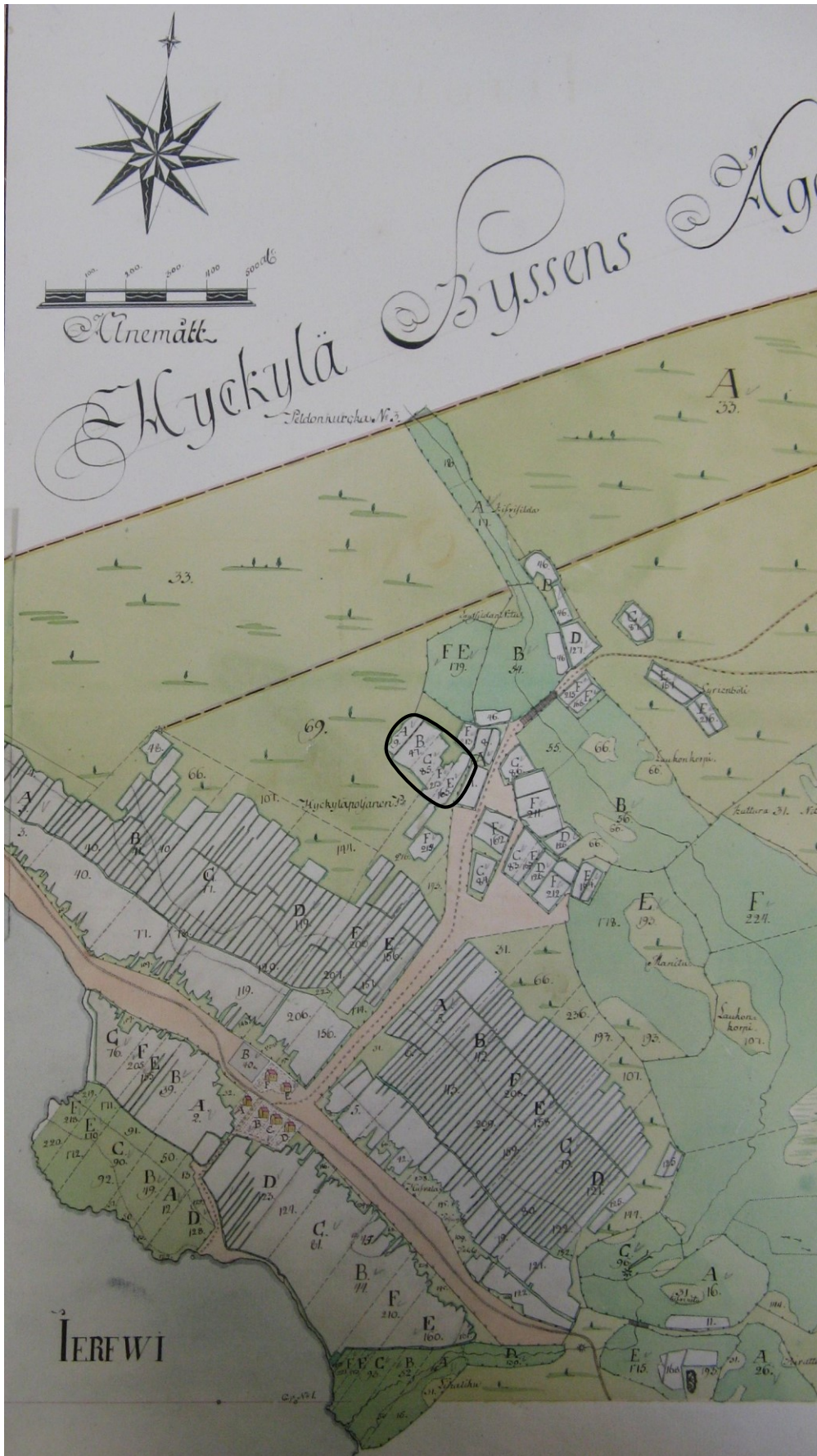
Vanhakylänpelto lähteissä ja tarinoissa

Vanhakylänpelto –nimi esiintyy Lunkaan isojakokartan selitteissä vuonna 1784 (*Wanhakylänpeldo*, ks. myös Alanen 2004, 172). Tuolloin pelto oli jaettu lohkoiksi Nissilän virkatilan, Mattilan, Hokan ja Mäkilän tilojen kesken. Esko Aaltonen kuvaa Vanhakylänpeltoa artikkelissaan ”Lunkaan Kirkkokiven arvoitus” seuraavasti: ”Kyläkuja haarautuu kahtianne; suora suunta vie Vanhalaan, vasen poikkeaa Savikolle ja Vähään-Mattilaan. Siinä käännekohdassa on hyvämultainen pelto, jonka nimi on Vanhakylä. Se kuuluu Mäkilälle. Isäntä kertoi, että hänen sitä kerran kyntäessä nousi maasta puukonterä ja ruotsalainen raha, jossa oli vuosiluku 1802.” Lisäksi ”auran terä nosti säännöllisin viiruin esiin tuhkaa”. Aaltonen kertoo myös tiedosta, jonka mukaan Lunkaan kylän talot siirrettiin tulipalon jälkeen harjulle, lähemmäksi Kuivajärveä. Vanha kylänpaikka olisi siis sijainnut hieman pohjoisempana virtaavan puron eli Laukonkorvenojan lähellä, ja kylän alkupelto olisi ollut purosta pohjoiseen nouseva Laukonkorpi-niminen pelto. Aaltonen päättelee, että kylän palo ja siirto olisivat tapahtuneet ennen isojakoa, mutta kuitenkin 1700-luvun jälkipuoliskolla. (Aaltonen 1965, 49-50) Pellon nimi puhuu perimätiedon puolesta, mutta mahdollisesta tulipalosta ei ole toistaiseksi löytynyt historiallista lähdeaineistoa. Siirron ja tulipalon ajoitus ei kuitenkaan voi olla Aaltosen mainitsema 1700-luvun loppu, vaan kylänpaikan pitäisi olla tätä huomattavasti vanhempi, koska maakirjakartassa vuodelta 1649 Lunkaan kylä on jo merkitty sen nykyiselle harjualueelle, lähelle Kuivajärven rantaa (ks. kartta alla).

Ote Lunkaan isojakokartasta vuodelta 1784. Vanhakylänpelto ympyröity. (KA H79 1/1-3)

Vanhakylänpelto nykyään

Vanhakylänpelto sijaitsee Lunkaantieltä pohjoiseen kääntyvän Levontien varrella, sen länsipuolella, Vähä-Mattilan alueen pohjoispuolella. Pelto on Hykkilän ja Lunkaan kylien välisen loivan mäkialueen itäkoillispuolella. Pellon korkeus meren pinnasta on 114 ja 117,5 metrin välillä. Hiekka- tai hiekkamoreenipohjainen pelto käsittää itäpuolen viljelyssä olevalla alueella noin 35–40 cm paksuisen kyntökerroksen, jonka alla on melko hieno, puhdas hiekka. Peltoalueen länsireuna on nykyään hevoslaitumena, eikä sitä nähtävästi ole kynnetty traktorilla, koska peltokerros on vain noin 25 cm paksuinen. Paikoin maa tosin näyttää sekoittuneen muiden kaivantojen takia. Laitumen länsireunalla on vanha makasiini ja eteläreunalla 1700-luvun aittarakennus, joka lienee sama, jonka Esko Aaltonen mainitsee siirretyksi vanhan ryhmäkylän alueelta, Mattilan mailta. (Aaltonen 1965, 50) Peltoa on metsän puolella ympäröinyt kiviaita, josta on edelleen jäänteitä laidunosan luoteis- ja koillispuolten metsän reunassa.

Menetelmät ja havainnot

Pelto käveltiin läpi noin 2-5 metrin välisin kaistoin siltä osin, kun se vanhoissa kartoissa oli merkitty Vanhakylänpelloksi. Nykyään kynnessä oleva itäinen osa jatkuu Laukonkorvenojalle, ja maaperä tällä pellonpuoliskolla on selvästi kosteampaa ja savisempaa, maaperäkartan mukaan hiesupohjaista.

Aaltosen artikkelissa mainitut tuhka juovat saattavat olla laastijuovia – tai sitä pellossa näkyvät vaaleat juovat ovat ainakin nyt 2000-luvulla. Näitä havaittiin muutamassa paikoin pellon keskivaiheella. Laastipaakut olivat hyvin hauraita ja olivat kyntäessä hajonneet harmaanvaaleiksi viiruiksi tumman pellon pintaan. Paikoin sekä pellon pinnalla että koekuopissa näkyi hiilenmurusia, mutta pellon väri ei vaikuttanut missään paikassa erityisen nokeentuneelta, eikä koekuopissa havaittu nokimaata. Jonkin verran palaneita ja rapautuneita kiviä pellon pinnalla sen sijaan näkyi, mutta ne eivät muodostaneet mitään selkeää keskittymää.

Pintapöiminnassa havaittiin lähes koko pellon alueella tiilenmurusia, fajanssi-, posliini- ja lasiastian sirpaleita. Punasavikeramiikkaa löytyi eniten kynnetyn pelto-osuuden lounaisnurkasta eli lähinnä Vähä-Mattilan taloa, jonka paikalla aiemmin sijaitsi Kujanpään torppa. Keramiikan tunnistettavat palat olivat peräisin vadeista tai lautasista ja mahdollisesti ruukuista eli nuorempina pidetyistä astiamuodoista. Samaisesta pelto-osasta löytyi myös liitupiipun varren pala sekä kvartsi-iskos.

Koekuoppia eli lapionpistoja tehtiin aluksi kynnetyn pellon länsi- ja lounaisreunaan, jonne ainakin historiallisen ajan löytömateriali vaikutti keskittyvän. Länsireunan keskivaiheilta löytyi pieniä palaneen saven palasia, kaksi palaa historiallisen ajan harmaasavikeramiikaksi tulkittua keramiikkaa, palaneen piin pala sekä pieniä kvartsi-iskoksia. Laitumen puolelle tehtiin lisää lapionpistoja (yhteensä 8 kpl), koska havainnointi siellä oli muuten mahdotonta. Täältä löytyi jonkin verran palanutta savea, yksi hyvin pienikokoisen, ohutseinäisen, vaaleanruskean saviastian reunapala sekä muutama muu mahdollinen, vaaleanruskea ja hiekkasekoitteinen, keramiikan pala. Koko pellon alueella havaittiin hyvin vähän luuta ja se kaikki oli palamatonta. Lisäksi löydettiin

metallinpaljastimella kaksi pientä palaa metallikuonaa ja muutama rautanaula. On mainittava, että kvartsi-iskosten levintä oli osin sama kuin punasavikeramiikan, ja että ne keskittyivät myös samalle alueelle kuin harmaasavikeramiikka. Kvartsi-iskoksia ei voi siis automaattisesti pitää kivikautisen asuinpaikan ilmaisijoina, vaan ne voivat liittyä myös historiallisen ajan tulentekoon.

Ilmakuvasa alhaalla keskellä Vähä-Mattilan rakennuksia ja ylempänä mustalla viivalla ympyröity Vanhakylänpellon isojakokarttaan merkitty alue. Viivoitetulta alueelta löytyi selvästi uudemman aineiston lisäksi kvartsi-iskoksia, tod. näk. harmaasavikeramiikkaa, vaaleanruskeaa hiekkasekoitteista hienoa keramiikka sekä palanutta savea ja metallikuonaa. <http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Esinelöytöjen kuvaus

Kylätutkimuksen aikana sain kuulla Vanhakylänpellon alueen toiselta nykyiseltä omistajalta, Matti Saloselta, että alueelta olisi joskus löytynyt kivikirves, jota säilytetään Mäkilän talossa. Salosen mukaan esinettä oli aikanaan tarjottu Museovirastolle, mutta sitä ei ollut lunastettu. Otin yhteyttä Mäkilässä nykyään asuvaan Marja Honkoseen, joka löysikin esineen, ja päästi allekirjoittaneen tutkimaan sitä. Kyseessä on mustasta kivilajista tehty kirves tai taltta, jonka terän lasku on hyvin jyrkkä, poikkileikkaus suorakaiteinen ja muoto hieman kantaa kohden kapeneva. Esineen pituus on kannasta hieman lohjenneena 85 mm ja terän leveys 33 mm. Sen keskikohdan paksuus on noin 20

mm ja paino 112 grammaa. Esineen on löytänyt Honkosen eno Paavo Salonen todennäköisesti joskus 1950-luvulla jostakin päin Vanhakylää, mutta ei välttämättä Vanhakylänpellosta. Todennäköisimmin esine lienee Suomusjärven kulttuurin aikainen ns. eteläsuomalainen tasataltta, joskin Kiukaisten kulttuurin kirveissä on hieman samakaltaisia muotoja. Tässä yhteydessä on hyvä huomata, että Vanhakylänpellosta puolisen kilometriä lounaaseen sijaitsevasta Nissilän talosta on taltioitu kourutaltoa (KM 2203:715), joka ajoittuu mesoliittiseen kivikauteen. (Vrt. Pohjakallio 1992, 48)

Vanhakylänpellon eteläreunalta löytyi yksi kookkaampi ja useampi pieni kvartsi-iskos. Kookkaammassa kvartsissa on selvät iskujäljet. Kaksi harmaasavikeramiikaksi tulkittua palaa ovat paksuseinäisestä astiasta, jonka ulkopinta on mustunut. Sekoitehiekkä on melko karkeaa. Toisessa palassa näkyy sisäpinnalla säännöllisiä viiruja, todennäköisesti heikkoja dreijausjälkiä. Vaaleanruskea reunapala on peräisin hyvin pienestä ja ohutseinäisestä astiasta, jonka reuna on ollut suora. Myös palan hiekkasekoite on hyvin hienojakoista. Paloissa ei näy jälkiä koristelusta, kylläkin jonkin verran pieniä, heikkoja naarmuja. Harmaasavikeramiikka ajoitetaan perinteisesti 1300-luvulta 1700-luvulle, mutta tarkempaa ajoitusta ei paloille voi antaa. Pieninä fragmentteina löytynyt vaaleanruskea keramiikka on vaikeasti identifioitavissa. Se muistuttaa enemmän esihistoriallista keramiikkaa, mutta on näin pienten palojen perusteella melko mahdotonta ajoittaa.

Yhteenveto

Vanhakylänpellosta löytyi runsaamman uuden ajan löytöaineiston lisäksi jonkin verran sellaista materiaalia, joka viittaa vanhempaan asuinpaikkaan. Palanut savi, kvartsi-iskokset ja erityisesti historiallisen ajan harmaasavikeramiikka saattavat olla jäännöksiä varhaisemmasta kyläpaikasta tai talosta. Asutuksen keskus ei välttämättä ole ollut peltoalueella, sellaiseksi sopisi myös löytöalueen viereinen Kujanpään torpan – Vanha-Mattilan alue pellon eteläpuolella. On kuitenkin mahdollista, että myös peltoalueella on ollut rakennuksia, vaikka inventoinnissa ainoat havaitut merkit tästä olivat vähäisen palaneen saven lisäksi pellossa näkyneet muutamat rapautuneet kiuaskiven palaset ja takonaulat. Peltokerroksen läpi kaivetuissa koekuopissa (yht. 12 kpl) ei havaittu lainkaan säilyneitä rakenteita, vaan peltomaan alta alkoi sekä kynnyksessä olevan pellon että laitumen puolella suoraan vaalea, puhdas hiekka. Mahdollinen historiallisen ajan kyläpaikka ajoittuu harmaasavikeramiikan perusteella nuorimmillaan 1700-luvulle ja Lunkaan maakirjakartan perusteella 1600-luvun puoliväliä vanhemmaksi.

Mäkilän kiviesine yhdessä Nissilästä löytyneen käyräselkäisen kourutaltan kanssa viittaa siihen, että alueella on ollut myös kivikautinen, todennäköisesti mesoliittinen asutusvaihe. Tätä asuinpaikkaa ei toistaiseksi ole kuitenkaan kyetty paikantamaan, elleivät sitten Vanhakylänpellosta havaitut kvartsi-iskokset liity siihen.

Turussa 6.2.2016

Hanna-Maria Pellinen

Lähteet ja kirjallisuus

Kansallisarkisto (KA)

Maanmittaushallituksen uudistusarkisto

Aaltonen, Esko 1965. Lunkaan Kirkkokiven arvoitus. Kotiseutukuvauksia Lounais-Hämeestä XLIII. Forssa. S. 47-50.

Alanen, Timo 2004. Someron ja Tammelan vanhin asutusnimistö. Jyväskylä.

Pohjakallio, Lauri 1992. Tammelan esihistoria. Tammelan historia I. Forssa. S. 13-51.

Liite 1. Löytökuvia

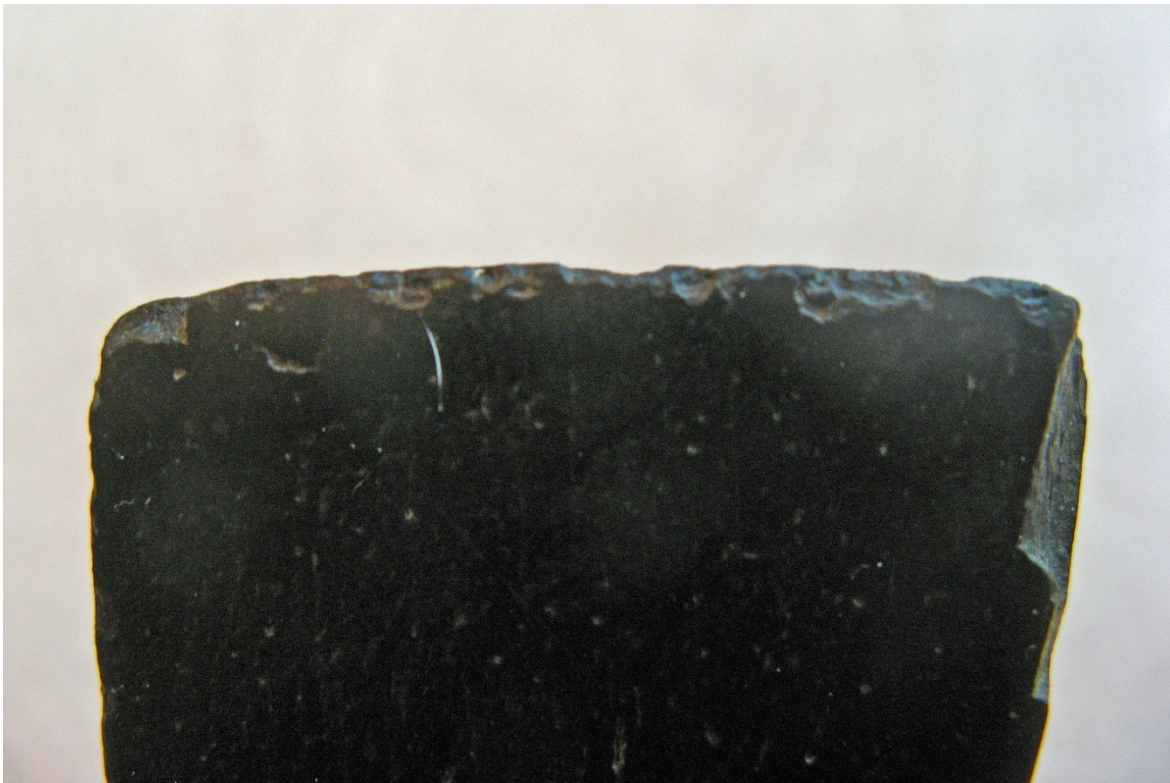
Kuvat 1-6 alla. Lunkaan Mäkilän talossa säilytettävä kivikautinen kirves tai taltta, joka on löytynyt jostakin Vanhakylän alueelta. Kaikki kuvat ottanut Hanna-Maria Pellinen.

KM 40574:1 saviastianpaloja

KM 40574:2 saviastian reunapala

KM 40574:9 kvartsi-iskoksia

Liite 2. Luettelo digitaalikuvista

Luettelo Museoviraston arkistoon talletetuista digikuvista AKDG4615:1-17.

Kuvat ottanut H.-M. Pellinen.

AKDG4615:1 Lunkaan Vanhakylänpeltoa, idästä.

AKDG4615:2 Näkymä Lunkaan Vanhakylänpellolta pohjoiseen, kohti Laukonkorpea, etelästä.

AKDG4615:3 Raivausröykkiö Vanhakylänpellon etelälaidalla.

AKDG4615:4 Löydöt KM 40574:1, keramiikkaa

AKDG4615:5 Löydöt KM 40574:2, keramiikkaa

AKDG4615:6 Löydöt KM 40574:9, kvartsi-iskoksia

AKDG4615:7 Esimerkkejä tiiliaineistosta ja kuonamaiseksi palaneesta kivistä

AKDG4615:8 Esimerkkejä pellon vähäisestä säilyneestä luuaineistosta

AKDG4615:9 Esimerkkejä pellolla olleista nauloista

AKDG4615:10 Esimerkkejä pellon lasiaineistosta

AKDG4615:11-17 1950-luvulla löytynyt kivistä tai -taltta, jota säilytetään Lunkaan Mäkilässä